

De toekomst van de eindtermen

GOELE CORNELISSEN

In het regeerakkoord 2014-2019 kondigde de Vlaamse Regering een herwerking van de eindtermen aan. Om daar concreet uitvoering aan te geven, koos minister Crevits er samen met het Vlaams Parlement voor om een breed maatschappelijk debat op te zetten. Het Vlaams Parlement organiseerde daarnaast hoorzittingen met verschillende stakeholders en onderzoekers en ging op studiebezoek naar Schotland. Waar staan we nu?

VOORSTEL VAN DECREET

Op 9 november 2017 dienden Kathleen Helsens (CD&V), Koen Daniëls (N-VA) en Jo De Ro (Open VLD) een voorstel van decreet in voor nodige wijzigingen in het decreet basis-onderwijs en in de Codex Secundair Onderwijs in verband met de einddoelen. We staan hier stil bij een aantal fundamentele elementen uit dit voorstel.

16 SLEUTELCOMPETENTIES

De toekomstige eindtermen en ontwikkelingsdoelen zullen ontwikkeld worden vanuit 16 sleutelcompetenties die afgeleid werden vanuit het maatschappelijk debat rond de eindtermen. Het gaat over

1. competenties op het vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn en op vlak van lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid
2. competenties in het Nederlands
3. competenties in andere talen
4. digitale competenties en mediawijsheid
5. sociaal-relatieve competenties
6. competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie
7. burgerschapscompetenties met inbegrip van competenties inzake samenleving
8. competenties met betrekking tot historisch bewustzijn
9. competenties met betrekking tot ruimtelijk bewustzijn
10. competenties inzake duurzaamheid
11. economische en financiële competenties
12. juridische competenties
13. leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken

14. zelfbewustzijn en zelfexpressie, zelfsturing en wendbaarheid
15. ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties
16. cultureel bewustzijn en culturele expressie

KOPPELING MET LEERGEBIEDEN EN VAKKEN VALT WEG

In tegenstelling tot de huidige situatie, zullen de eindtermen en ontwikkelingsdoelen die vanuit deze sleutelcompetenties ontwikkeld worden, niet langer gekoppeld worden aan leergebieden in het basisonderwijs of aan vakken in het secundair onderwijs. Het onderscheid tussen leergebied- en vakgebonden eindtermen enerzijds en leergebied- en vakoverschrijdende eindtermen anderzijds valt daarmee ook weg. Het zijn de leerplanmakers die kiezen welke competenties in welke leergebieden, vakken of vakkencluster geplaatst worden.

DRIETRAPSRAKET

Het onderscheid tussen na te streven ontwikkelingsdoelen en te bereiken eindtermen blijft in het nieuwe voorstel overeind. Binnen de eindtermen verandert echter het een en ander. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten eindtermen, onder critici welbekend als de drietrapsraket: basisgeletterdheid, eindtermen, uitbreidingsdoelen Nederlands en specifieke eindtermen.

Eindtermen zijn minimumdoelen die het Vlaams Parlement noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Ze verschillen naargelang de onderwijsvorm (A-stroom, B-stroom) en naargelang de finaliteit (doorstroom, dubbele finaliteit en arbeidsmarktfinaliteit) waarvoor ze ontwikkeld worden. Deze 'gewone' eindtermen moeten op populatieniveau bereikt worden. Dat betekent dat ze niet ontwikkeld worden vanuit het perspectief dat elke leerling alle individuele eindtermen zal kunnen bereiken. Een set ambitieuze eindtermen, zo lezen we, kan vanuit dat perspectief immers niet ontwikkeld worden.

Binnen de eindtermen van de eerste graad zullen bepaalde eindtermen wel door elke individuele leerling moeten be-

reikt worden. Die worden aangeduid als basisgeletterdheid. Deze doelen moeten het absolute minimumniveau van functionele geletterdheid afdekken dat men nodig heeft om in een samenleving te functioneren. In de context van de PISA-metingen spreekt men hier over niveau 2. De implementatie van deze eindtermen nieuwe stijl zal geëvalueerd worden op haar effectiviteit om op basis daarvan eventueel uit te breiden naar andere graden of onderwijsniveaus.

Bovenop basisgeletterdheid en eindtermen worden ten slotte nog extra doelen vastgelegd door het Vlaams Parlement, telkens voor een bepaalde populatie van leerlingen: uitbreidingsdoelen Nederlands en specifieke eindtermen voor doorstroom, eigen aan een bepaald wetenschapsdomein.

ONTWIKKELCOMMISSIES

De concrete ontwikkeling van de toekomstige eindtermen en ontwikkelingsdoelen zal gebeuren in ontwikkelcommissies. Deze commissies bestaan ten minste uit leerkrachten uit basis- en secundair onderwijs, de onderwijsverstrekkers en vak- en andere experts uit het hoger onderwijs. Ze krijgen de opdracht om een beperkt aantal van sober geformuleerde, duidelijke, competentiegerichte en evalueerbare eindtermen en ontwikkelingsdoelen te formuleren en geven ook aan welke eindtermen als basisgeletterdheid beschouwd kunnen worden. Het resultaat hiervan wordt voorgelegd aan een valideringscommissie en vervolgens door de regering ter goedkeuring ingediend bij het Vlaams Parlement.

LEERPLANNEN EN KWALITEITSCONTROLE

In tegenstelling tot de huidige gang van zaken, waar de eindtermen herkenbaar opgenomen moeten zijn in de leerplannen met het oog op hun goedkeuring door de onderwijsinspectie, zullen de eindtermen in de toekomst letterlijk opgenomen moeten worden in de leerplannen. De onderwijsinspectie zal zich overigens, in functie van de erkenning en de doorlichting van scholen, niet langer baseren op de leerplandoelen, maar op de ontwikkelingsdoelen en op de eindtermen. De leerplannen zijn voor de inspectie een aanvullend instrument om het kwaliteitsbeleid van een school te kaderen.

CURRICULUMDOSSIERS

Tot slot introduceert het voorstel van decreet de figuur van het curriculumdossier in het secundair onderwijs. Een dergelijk dossier beschrijft op samenhangende wijze en vanuit onderwijskundig perspectief het geheel van de vorming binnen een structuuronderdeel en brengt alle doelen die daar van toepassing zijn samen. Curriculumdossiers worden netoverschrijdend uitgewerkt en moeten erover waken dat de verschillen tussen structuuronderdelen in verschillende netten niet te groot zijn. De onderwijsinspectie baseert zich, in functie van erkenning en doorlichting van scholen, op de verzamelde doelen binnen het curriculumdossier en dus niet op de leerplannen.

Binnen de eindtermen van de eerste graad zullen in de toekomst bepaalde eindtermen door elke individuele leerling moeten bereikt worden. Deze eindtermen worden aangeduid als basisgeletterdheid. De introductie van deze eindtermen 'nieuwe stijl' heeft al heel wat stof doen opwaaien. Ze roept heel wat vragen op. Hoe zal men bijvoorbeeld concreet gaan controleren of leerlingen al deze doelen effectief op individuele basis bereikt hebben? Welke instrumenten zullen hiervoor gebruikt en/of ontwikkeld worden? En wat zal dat betekenen voor leraren en klassenraden? Moeten die dan nog oordelen over het al dan niet bereiken van de basisgeletterdheid of wordt hun oordeel hierover binnenkort overbodig? Een andere vraag die de introductie van de nieuwe eindtermen basisgeletterdheid opwerpt, is wat de eindtermen dan nog waard zijn? Wordt basisgeletterdheid het nieuwe minimum? Dit was de aanleiding voor onderstaand opiniestuk in De Standaard.

OPINIE DE STANDAARD, 15 DECEMBER 2017¹

Wat zijn eindtermen dan nog waard?

GOELE CORNELISSEN vraagt zich af wat de overheid wil bereiken met nieuwe eindtermen basisgeletterdheid. Wil ze een brede basisvorming voor iedereen, of wil ze minimale garanties opdat iedereen kan meedraaien in de samenleving?

Goele Cornelissen
Diensthoud studiedienst
Christelijke Onderwijscentrale (COC)

Tegen de achtergrond van de teleurstellende resultaten van Vlaamse tienjarigen op vlak van leesvaardigheid stelden verschillende parlementsleden zich afgelopen week luidop de vraag of daarmee het debat over de eindtermen opnieuw geopend is. Nochtans had minister Crevits nog niet zo lang geleden kunnen uitpakken met een akkoord dat daarover met de meerderheidspartijen werd bereikt. Dat akkoord lag gisteren voor in de Commissie Onderwijs van het parlement. Daarin staat dat er voor de eerste graad van het secundair onderwijs, naast 'gewone' eindtermen, ook eindtermen 'basisgeletterdheid' ontwikkeld worden. Die laatste moeten door elke leerling - individueel - bereikt worden. Deze eindtermen 'nieuwe stijl' worden voorlopig voorbehouden voor de eerste graad van het secundair onderwijs. Een ander element uit dat voorstel is dat eindtermen in de toekomst niet langer 'herkenbaar', maar 'letterlijk' overgenomen moeten worden in leerplannen.

¹ Deze tekst wijkt licht af van de tekst zoals die in DS 15/12/17 verscheen. Dat heeft te maken met redactionele aanpassingen. Wij gaven er de voorkeur aan hier de ingediende tekst te publiceren.

Het pleidooi voor basisgeletterdheid klinkt vandaag aantrekkelijk en ligt geheel in de lijn van de vraag naar de nodige (politieke) moed. Wie kan er immers tegen een minimaal basisniveau zijn voor iedereen? Dat een toenemend aandeel jonge mensen niet over de minimale basisgeletterdheid beschikt om in onze samenleving te kunnen functioneren, is niet alleen sociaal onrechtvaardig maar ook een economische ramp.

En toch wil ik beklemtonen dat het voorstel om voortaan niet alleen 'gewone' eindtermen te ontwikkelen, maar ook eindtermen basisgeletterdheid, geen goede zaak is. Wat wil de overheid eigenlijk? Wil zij garanderen dat elk kind, waar het ook school loopt, een kwaliteitsvolle en voldoende brede basisvorming geniet om volwaardig en kritisch deel te nemen aan de samenleving? Of is die vorming slechts voor bepaalde leerlingen weggelegd? En volstaat het absolute minimum, de functionele geletterdheid, voor die anderen die slechts moeten meedraaien om de motor van de kennissamenleving niet te verstoren?

Ambitie

Eindtermen, in hun oorspronkelijke betekenis, verwijzen naar wat de samenleving minimaal voor alle leerlingen vooropstelt. Ze worden decretaal vastgelegd. Het zijn geen individueel meetbare leerresultaten, maar doelen die het merendeel van de leerlingen moet bereiken. Hoewel er sinds jaar en dag gediscussieerd wordt over hoe je 'het merendeel van de leerlingen' moet interpreteren, ligt dit eigenlijk voor de hand. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat de eindtermen voor alle leerlingen bereikbaar zijn, maar dat je er rekening mee moet houden dat dit door omstandigheden niet altijd het geval is. Met andere woorden: de ambitie is maximaal en impliceert een oproep aan beleidsmakers, scholen en leraren om hiervoor alle nodige inspanningen te doen. Tegelijk is er speelruimte, opdat scholen noch leerlingen het slachtoffer zouden worden van wat (achteraf) onrealistische verwachtingen bleken.

Nu zullen sommige eindtermen aangeduid worden als basisgeletterdheid. Het belangrijkste verschil is dat het daarbij om het absolute minimum gaat om te functioneren in de samenleving en dat elke leerling deze doelen moet bereiken. Op zich is er natuurlijk niets mis met de expliciete ambitie dat alle leerlingen de eindtermen bereiken. Maar, net als ik, vraagt u zich wellicht ook af waarom daar een nieuw soort eindtermen voor nodig is. En wat zijn die 'gewone' eindtermen dan nog waard?

Keuze

Deze onhoudbare spreidstand tussen twee soorten eindtermen draagt een niet mis te verstane boodschap uit, namelijk dat er belangrijke eindtermen zijn – voor iedereen – en minder belangrijke eindtermen – voor het merendeel. En wat houden we dan nog over van de oorspronkelijke ambitie om met eindtermen het brede minimum voor iedereen vast te leggen?

Het minste dat we kunnen zeggen, is dat dit voorstel van decreet symptomatisch blootlegt dat de overheid geen keuze heeft gemaakt. Nochtans was dat precies de enige, maar meteen ook de meest krachtige, aanbeveling die onderzoekers van de KU Leuven eerder formuleerden inzake de werking en de doeltreffendheid van de eindtermen. 'Om eindtermen goed te laten werken, zal de overheid keuzes moeten maken,' stelden Simons en Kelchtermans in een rapport dat zij in opdracht van de overheid opstelden.

De overheid had het kader moeten uitzetten voor duidelijke, ambitieuze, inhoudelijke eindtermen. Die kunnen fungeren als kwaliteitscriteria waar de onderwijsinspectie mee aan de slag gaat om leerplannen te beoordelen en scholen door te lichten. In plaats van het statuut van de eindtermen te ondergraven, zou de overheid de juiste en voldoende middelen moeten inzetten om een brede basisvorming voor iedereen te garanderen: een grondige analyse van dominante methodes, een ambitieuze vorming van leraren, juiste omkadering en kwalitatieve kwaliteitscontrole door de inspectie. Ze heeft dat dus wel degelijk mee in de hand.

Om maar te zeggen: wat een gemiste kans!